

Zaključci i preporuke sa panel-diskusije „ Uvoz radne snage NI(JE) rješenje za domaće poslodavce”

održane 13. 10. 2022. godine na 9. Gospodarskom forumu općine Žepče

U cilju sagledavanja problema i identifikacije mogućih rješenja u oblasti tržišta rada gdje se domaći poslodavci sve više susreću sa problemom nedostatka radne snage, u okviru 9. Gospodarskog foruma općine Žepče“ organizirana je panel diskusija na temu „Uvoz radne snage NI(JE) rješenje za domaće poslodavce“.

Panelisti su bili:

1. Azra Kapo, rukovoditeljica Odjeljenja za rješavanje prava nezaposlenih osoba i zapošljavanje stranaca pri Federalnom zavodu za zapošljavanje (FZZZ)
2. Miroslav Vukajlović, direktor Agencije „Spektar“ Banja Luka
3. Ana Sović, direktorica kompanije „N Soft“ Maglaj
4. Nagib Mujkić, predsjednik udruženja Motrix i vlasnik kompanije „Tisakomerc“ d.o.o. Žepče
5. Mijo Ćosić, vlasnik kompanije „Ćosićpromex“ Usora
6. Bojan Đokić, partner kompanije „Jokić Invest“ Zvornik

Na osnovu diskusije panelista i ostalih sudionika panela o: uvjetima za izdavanje radnih dozvola za zapošljavanje, u kojoj mjeri zapošljavanje stranaca utiče na domaću radnu snagu, što strani radnici očekuju dolaskom u BiH, i dr., formulirani su određeni zaključci i preporuke.

U nastavku prenosimo sažetak diskusije:

“Prijedlog kvote Federalnog zavoda za zapošljavanje sačinjava se na osnovu relevantnih pokazatelja i to Izvještaja Agencije za rad i zapošljavanje BiH o ukupno izdanim radnim dozvolama u prethodnoj godini i za prvih 6 mjeseci tekuće godine, te na osnovu testiranja tržišta rada. Propisana kvota radnih dozvola nije bila smetnja za zapošljavanje stranaca u BiH ove godine je povećana uvažavajući prijedloge udruženja poslodavaca. Udruženju poslodavaca u Federaciji BiH je predloženo da upute poslodavce da postoji zakonska mogućnost sezonskog zapošljavanja stranaca do 90 dana bez radne dozvole u poslovnoj godini, koja se neznatno koristi prema podacima Agencije za rad i zapošljavanje, a gdje se kod takvog zapošljavanja stranca izdaje Potvrda o prijavi rada stranca i to od strane Služba za poslove sa strancima. Službe za zapošljavanje samo izvršavaju zakone a ne donose ih, te je potrebna koordinacija svih relevantnih organa koji se u BiH bave problematikom rada i zapošljavanja” (Azra Kapo).

„Kompanija „N soft“ Maglaj se susreće sa manjkom radne snage, ali primat kompanije nije na uvozu radne snage nego se fokusira na kvalificiranu radnu snagu i trudi se zadržati kvalitetnu radnu snagu bilo da se radi o strancu ili domaćem čovjeku. Firma je prvi put uvezla radnike prije 7 godina iz Brazila i Pakistana. Izdavanje radne dozvole trajalo 3 mjeseca. Firma je pokrenula

vlastitu Spark školu gdje se nadograđuje znanje. Ovako zadržavaju radnu snagu u manjim krajevima. Fokus firme je obrazovanje i održavanje lojalnosti.“ (Ana Sović)

„Kompanija mora zbog rokova imati kvalitetnu radnu snagu. Trenutna radna snaga donekle uspijeva pokriti tržište. Dobri majstori su otišli. Školstvo ne profilira radnika. Radnik ne treba biti jeftin nego kvalitetan to je najbitnije. Kadar koji se zaposli dodatno se školuje i kada ga firma iškoluje on ide dalje. Potrebno je školama promijeniti sustav obrazovanja. Otvoriti kanale snabdijevanja radne snage. Ako će ljudi ići neka idu. Sposobni će se vratiti“. (Nagib Mujkić)

„Potrebno je slušati gospodarstvenike jer oni su ti koji se suočavaju na samome terenu sa problemima. Jedan od velikih problema su Agencije koje odvođe kvalificiranu radnu snagu iz BiH koja je obučena i na neki način "kradu" već profilirane radnike. To predstavlja apsurd jer se sa jedne strane pokušava zadržati radna snaga ali postoje agencije koje odvođe radnu snagu iz kompanija i same države. Nama nije potrebna jeftina radna snaga nego skup i kvalitetan čovjek i očekuje se da država reagira da se smanje obveze kako bi se plaće mogle povećati radnicima. Također, potrebno je educirati domaću radnu snagu“. (Mijo Ćosić)

„Uvoz radne snage je neophodan, samo je potrebno naći pravilan način kako bi bile zadovoljene sve strane. Firma „Jokić Invest“ ima sestrinsku kompaniju u Bangladešu gdje selektiraju ljude na licu mjesta. Kada pronađu kvalitetnog čovjeka, moraju tražiti radnu snagu koja će ovdje zaista i raditi a ne doći kako bi samo došli do Europske Unije. Papirologija je jako problematična i bitno je prvo provjeriti postoje li lica nezaposlena na birou koja žele raditi ili odgovaraju poslu a tu dolazimo do problema jer je Biro prepun osoba koje ne žele raditi ili ne žive uopće u BiH. Nakon toga počinje potraga za radnicima i kreće izdavanje dozvole uz mnogobrojnu dokumentaciju. Sama procedura je komplicirana i traje između 30 dana i 6 mjeseci i isto se nikada se ne može znati koliko će trajati. Puno je sitnih detalja i komplikacija. Kada radnik dođe u BiH potrebno je 10 dana da osoba krene raditi. U praksi se pokazalo kako strance lokalno stanovništvo jako dobro prihvaća, a što je bitno naglasiti.“ (Bojan Đokić)

„Ozbiljne države strateški pristupaju problemu uvoza radne snage. BiH još nije, zbog toga je potrebno što prije urediti strateški plan. Naše društvo ima ozbiljan problem demografske prirode. Da bismo uredili postupak uvoza i dovođenje radne snage, moramo uključiti različite institucije, pripremiti zakone koji reguliraju radno i socijalno zbrinjavanje tih ljudi. Strateški se odrediti odakle i koje profile radnike želimo, ne možemo dovođiti radnike u neograničenom, odnosno nekontroliranom broju. Kulturološke razlike su veliki problem uključivanja tih ljudi u našu zajednicu, društvo. Postoji mogućnost da se prilivom kulturološki različitih ljudi, dodatno potakne iseljavanje naših ljudi. Problem predstavlja i mogućnost angažmana strane radne snage koja će raditi za manje para, što također može potaknuti iseljavanje BH građana. Poslovna zajednica u suradnji sa nadležnim institucijama, stručnjacima, treba sjesti i pronaći rješenje, odakle će i kojeg profila animirati i dovlačiti ljudi na naše tržište rada. Moja želja je da tražimo naše rješenje spomenutog problema, da ne kopiramo ona iz drugih zemalja. Svako buduće rješenje, mora zadržati postojeći kvalitet života, ne smije ga ugroziti nekontroliranim prilivom stranaca u našu zemlju.

Rješenja ovog problema, organizacije treba da traže u kvalitetnijem upravljanju ljudskim resursima. Najbolje rješenje bilo bi, da pokušamo vratiti našu radnu snagu iz dijaspore koja bi popunjavala upražnjena radna mjesta“. (Miroslav Vukajlović)

Zaključci:

1. Nedostatak radne snage u BiH će se nadoknaditi kroz povećanje kvota za izdavanje radnih dozvola strancima u BiH, naročito u proizvodnom i uslužnom sektoru. Prema podacima Udruženja poslodavaca Federacije BiH u ovome trenutku na tržištu radne snage u BiH nedostaje oko 30.000 radnika, posebno u proizvodnim djelatnostima poput građevine, drvne i kemijske industrije itd.
2. Iznajmljivanje odnosno ustupanje radnika koje zagovara Udruženje poslodavaca Federacije BiH može biti djelomično rješenje koje zahtijeva da se kvalitetnije osmisli kako radnici ne bi došli u situaciju da budu „izrabljivani“ i bez prava. Krivi potezi u ovoj oblasti može dovesti do novog vala iseljavanja.
3. Uvoz radne snage je privremeno rješenje. Potrebno je odrediti strateški plan u ovoj oblasti sa nivoa države/entiteta.
4. Rješavanje problema nedostatka radne u BiH snage riješiti kroz zapošljavanje studenata. U ovoj oblasti treba usvojiti reforme i omogućiti obostranu korist za poslodavce i studente.
5. Domaće kompanije kroz pokretanje vlastitih škola za praksu će brže doći do nedostajuće mlade radne snage (primjer Spark škola/N soft).

Organizator 9. Gospodarskog foruma općine Žepče je Razvojna agencija Žepče. Pokrovitelj Općinski načelnik Mato Zovko. Partneri Udruga poduzetnika i poslodavaca Žepče- U.P.I.P. i Udruženje privrednika – Motrix.